

מולין יקדין ויהושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילתא חדתא

חֲדָתָא דְאַזְרִייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דרך הצדיקים להשפיע שפע פרנסה לישראל

שאמרו חז"ל (בי"ק צב.) בטר עניא אזלא עניותא, שבפשוטו היינו שהעניות הולכת ונדבקת אחרי העני. אך בדרך רמז פירש, שהאותיות שאחר אותיות 'עני' בסדר האלפא ביתא הם אותיות 'כסף', שלאחר האות ע' נמצאת האות פ', לאחר נ' היא האות ס', ולאחר האות י' נמצאת האות כ', הרי לך אותיות כסף, וזה 'בטר עניא אזלא עניותא' שע"י האותיות שאחר העני' שהם כסף, 'אזלא עניותא' הולכת ומסתלקת העניות, וכדברינו, שע"י שיש להם שפע לישראל מסתלקת מהם עניות במצוות שיכולים ע"י כך לקיים תורה ומצוות בהידור. כעין זה יש לפרש גם דרשת חז"ל (בי"ק פג.) על הפסוק (שמות כא כד) 'עין תחת עין' שיתן לו ממון דמי העין, כי אותיות 'כסף' הם תחת אותיות 'עין', והחובל בעין חבירו יתן לו 'כסף' שהוא 'תחת עין'. ואם אמנם בגלות נתקיים בנו 'יצא מבת ציון כל הדרה' (איכה א ו) מן הדין שגם את ההדר הזה של 'אה עניותא לישראל' יצא מבת ציון ויהיה לכל ישראל שפע רב וכל טוב סלה.

השמח בחלקו זוכה לעשירות

עצה לעשירות ניתן ללמוד מדברי הגמרא אלו 'בטר עניא אזלא עניותא', שלפי זה נראה שגם העשיר הולכת אחריו העשירות והוא מוסיף להתעשר. אך צריך להבין הכיצד באה אליו העשירות הראשונה, ובמה הוא שונה מן העני שכבר מתחילתו הלכה אחריו העניות. אלא תחילת העשירות היא כשהאדם שמח בחלקו, ועל ידי שמסתפק בחלקו ושמח בו הרי הוא עשיר, וכיון שהוא עשיר השמח בחלקו זוכה שתלך אחריו העשירות גם במובן הפשוט ויהיה מתעשר והולך.

בזכות היראה זוכים לתורה

וכדרך שפירשו בענין החכמה, שהרי הקב"ה נותן את החכמה לחכמים, כמו שכתוב (דניאל ב כא) 'הב חכמתא לחכמיך', והקשו מהיכן באה לאדם החכמה הראשונה שעל ידה זכה לקבל עוד חכמה, אלא החכמה הראשונה היא יראת שמים, כמו שכתוב (תהלים קיא י) 'ראשית חכמה יראת ה'!', וכן כתוב (איוב כח כח) 'הן יראת ה' היא חכמה', ועל ידי שמעורר בעצמו יראת שמים זוכה שיתנו לו מן השמים חכמה.

אדומה לסוס לבן, וקשה שהרי אמרו חז"ל שדקדוקי עניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו. אלא, שמדרך העולם בעת שמוליכין הסוס למכרו, נותנים רסן בחיכו ומקשטים את הסוס ליפותו כדי שיקפצו עליו קונים, אך כאשר מחזירים אותו לבית, מסירים ממנו את הרסן וקושרים אותו באבוס ונותנים לו תבן ומספוא לאכול.

וזה הדבר שבאו חז"ל ללמדנו בכך שדימו את העניות לישראל כסוס, דהיינו, שבעיני כל האומות נהיה נראים כעניים כדי שלא יקטרגו עלינו, אבל בבתינו יהיה לנו כל טוב, כדמיון הסוס שאמנם בהיותו בשוק חוסמים את פיו ברסן ונראה כעני שאינו יכול לאכול, אך בבואו לביתו פותחים לו את הרסן ומאכילים אותו כל טוב. וכדכתיב (תהלים קיב ג) 'הון ועושר בביתו'.

השפע מסלק העניות במצוות

וכך פירש מהר"י מבבלזא ע"ה על מה

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׂכָר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרָאוּ (מב א). כתב רש"י: 'למה תתראו' - למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים.

דהנה, מדרך הצדיקים להמשיך שפע פרנסה והרחבה על בני ישראל, ואף שיעקב אבינו ע"ה אמר למה תראו עצמכם כאילו אתם שבעים. כל זה בפני האומות, אבל בתוך הבית פנימה מן הראוי שיהיה לכל יהודי כל צרכו בהרחבה שיוכל לקיים מצוות ה', כמו כבוד שבת ולגדל את בניו לתלמוד תורה וכן שאר המצוות, לפיכך היו הצדיקים פועלים בכל עת להמשיך על ישראל שפע רב בהרווחה.

בהקשר לזה מובא מאמרו של הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה והובא באור לשמים (בראשית ד"ה ויאמר), שביאר מה שאמרו חז"ל (חגיגה טו:) 'אה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא', יפה היא העניות לישראל כמו רצועה

מילתא דפליאה

גודל חרדת אחי יוסף

מה זאת עשה אלקים לנו (מב כח). אחי יוסף הזדעזעו ונחרדו בשעה שנודע שהכסף נמצא באמתחותיהם, באמרם 'ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו'. ויש להבין למה אמרו 'מה זאת עשה אלקים לנו', ולא פשפשו במעשיהם לחפש במה עליהם להיטיב דרכיהם.

ונראה כי חרדה היא דבר המזעזע את כל הגוף, כמו שאמרו במתן תורה (שמות יט טז) 'ויחרד כל העם אשר במחנה', כי מחמת גודל המעמד הנשגב שירד ה' על הר סיני בקולות וברקים וענן כבד, על ידי כן נחרדו כל ישראל. וכמו שנאמר גם ביצחק 'ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד' (לעיל כז לג), שהזדעזע כולו ולא מצא עצה בנפשו. כמו שרואים כשבא חלילה כאב וצער פתאומי על האדם, הרי הוא מאבד הוא את החושים ודעתו מתבלבלת ואינו יכול להגיב כלל, ורק לאחר זמן דעתו שבה עליו והוא מנסה למצוא עצה בנפשו, ולכן בתחילה נבהלו האחים ומרוב חרדתם לא נתנו דעת לפשפש במעשיהם שמא באשמתם באה עליהם הצרה הזאת, אמנם לאחר זמן כשהתיישבה דעתם עליהם, יכלו לחשוב בישוב הדעת ולהתבונן אם לא מעשיהם גרמו להם.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

יש צדיקים שהשם יתברך עושה בשבילם ניסים בלי לנכות מזכויותיהם

ברוך הוא מזכויות שלו, שיעשה עמו נסים בחנם מדה כנגד מדה.

מרשב"י נלמד עצה כיצד לחיות עם ניסים ושיישאר הזכויות בשלימותם

וממנו הלימוד לכל אדם שהרי כולנו חשופים לכל פגעים חלילה, אם כן נחוץ לנו ניסים לחיות בעולם הזה בבחינת על ניסין שבכל יום עמנו, ואפילו אין בידינו זכויות, ולכן גם אם היינו חפצים שינכו חלילה מזכויותינו לא היה באפשרותנו שהרי מה אנו ומה חיינו, אם כן מה נעשה ונחיה, מי יעמוד לנו בפרץ. תשובה לדבר למדנו בפעולות שנקט הרשב"י הקדוש, שכאשר עושה אדם טובה למישהו אחר ואין בידו הנאה מזה וכל חפצו בדבר הוא להיטיב לאחר, זוכה שמן השמים מתעוררת מידת הרחמים להשפיע עליו מתנת חנם בחסד וברחמים ישועה ושמירה מכל רע, ואם יש בידו זכויות יישארו הם בשלימותם מבלי שינכו לו מהם.

יעקב אבינו יעץ לבניו שיתנהגו בחסד חנם ביניהם ובכך יתעוררו עליהם רחמים מן השמים

בכך נשוב לדברי יעקב אבינו ע"ה 'ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש', שהמשמעות היא שלבני יעקב יהיה רחמים, וכי מה זה יסייע אם ליוסף לא יהיה רחמים עליהם. מבאר רבי שלמה קלוגר ע"ה כדברינו, שיעקב אבינו ע"ה ראה שזקוקים כאן לרחמים גדולים מן השמים, הרי שמעון איננו, ויוסף איננו, ועכשיו הם לוקחים גם את בנימין הצעיר, מה יעשה וכיצד יעורר רחמים על בניו.

לכן יעץ להם יעקב אבינו עצה טובה, הלוא הקדוש ברוך הוא מתנהג עמנו במידה כנגד מידה, כמאמרם ז"ל (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, אנא התנהגו ברחמים לפני האיש, כלומר, עשו מעשים טובים גם אם לא תרוויחו מכך כלום, ותרחמו אחד על השני 'לפני האיש', כלומר קודם שתגיעו אל האיש, ומיד שתרחמו על אחרים ממילא ינהגו עמכם מן השמים מידה כנגד מידה, או אז תבוא בלב האיש רחמים גדולים, כי יסייעוכם מן השמים במתנת חנם להצילכם ולהטיבכם, עד כאן דבריו. ואולי אפשר לבאר כוונתו על בנימין, שירחמו עליו וישמרו עליו ובזכות זה יזכו לרחמים.

כשהתחבא במערה במשך י"ב שנים ונבראו בשבילו החרוב ומעין המים, וכן ניצול שם מרודפיו, ולאחר הי"ב שנים בטלה הגזירה, לפיכך טיהר את עיר טבריה מטומאתה כשסימן מקום הקברים, וכך יוכלו הכהנים לעבור בעיר זו, ואף שרשב"י עצמו לא היתה לו טובה מכך שהרי לא היה כהן, ובכלל לא דר בעיר זו, כך שלא הייתה לו מזה שום הנאה, אכן בפעולותיו הברוכים פעל שיתנהגו עימו משמי שמיא מידה כנגד מידה וכך זכה לנס בחסד ורחמים מבלי שינכו לו מאומה.

והוסיף נפלאות לבאר וליישב בזה את המשך דברי הגמרא, מדוע הוצרך להביא האי דרשה דשלם בגופו וכו' דלא שייכה לענין, ודי להביא דרשה של 'ויחן את פני העיר', ולפי האמור מובן היטב, שהביא דרשה דשלם בגופו להוכיח שלא היה יעקב אבינו ע"ה צריך לתיקונים אלו של מטבע ושוקים וכיוצא, ולא עשה זאת אלא בשביל אנשי העיר, והיינו כי היה שלם בגופו שהיה בריא אולם ואין לו שום מיחוש ולא היה צריך למרחץ כלל. ולמאן דאמר מטבע תיקן להם, מפורש בשם הגאון בעל נודע ביהודה ז"ל דודאי היה להם מטבע ורק חידש להם שיעשו את המטבע עגול ולא מרובע, כדי שבזה יזכור בעל הממון שגלגל הוא שחוזר בעולם ולא יתגאה בממונו, על דרך שאמרו למה נקראו זוזים שזוזים והולכים מזה לזה, ועל כן היה אפשר לומר שבזה התיקון כיון לטובת עצמו, לעשות לעצמו מזכרת על ידי צורת המטבע בעיגול כדי שלא יתגאה ח"ו בממון שלו, ואז פרח יפרח מידו, לזה אמר שלם בממונו, רצונו לומר שלם הוא מצד ממונו, שלא היה ממונו יוכל להיות לו סיבה להביאו לידי גאווה ח"ו, ואם כן לא היה צריך לעצמו בתיקון ומזכרת זה שעשה להם במטבע. ולמאן דאמר שווקים תיקן להם, גם כן היה אפשר שיאמר אדם כיון לטובתו כדי שישבו בחניות בניו ובני ביתו ויסחרו את הארץ ויריחו, ולזה אמר שלם בתורתו, שהיתה תורתו אמנותו לקבוע ישיבה בעסק התורה ללמוד וללמד, ומאחר שהיו בניו מחובשי בית המדרש אין להם עסק בחניות שבשווקים, ולזה אמר שלם בתורתו ובשלימות היא ללמוד וללמד לבניו ולבני ביתו, ואין להם צורך בשווקים כי אין להם פנאי לכך, ונמצא כל מה שתיקן הוא לטובת אחרים, והיינו כדי שעל ידי כן לא ינכה לו הקדוש

ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני פאשר שכלתי שכלתי (מגיד). פירש רש"י: מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפילה, הריני מתפלל עליכם. 'ואל שדי', שדי בנתינת רחמים, וכדי היכולת בידו ליתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו. ומדרשו, מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין.

ויש לדקדק שהיה לו לומר 'יתן עליכם רחמים לפני האיש' או יאמר 'יתן רחמים להאיש', שהרי רצונו שירחם עליהם יוסף ולא שהם ירחמו על יוסף.

כהקדמה לתירוצו הנפלא של רבי שלמה קלוגר ע"ה (חכמת התורה כת"י תקפ"ו, תקצ"א) המלמד אותנו לקח בעבודת ה' ובענין המידות טובות, נביא את הסיפור המובא בגמרא (שבת לג:) על רבי שמעון בר יוחאי, שכאשר יצא מהמערה אמר הואיל ואיתרחיש ניסא ניזול ואתקין מילתא, ומבאר רבינו הבן איש חי ע"ה (בן יהודע שם), על פי מה שאמרו חז"ל (שם לב.) אם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו, אך ישנם צדיקים שנעשה להם כמה וכמה ניסים ואין מנכין להם מזכויותיהם, וזאת שהקדוש ברוך הוא עושה להם ניסים ונפלאות בתורת צדקה ובשל כך אינו מנכה מהזכויות, כי הניסים לא ניתנו תמורת הזכויות, וזהו כוונת הפסוק (תהלים כד ה) 'ישא ברכה מאת ה', וצדקה מאלהי ישעו'.

העצה לעשות חסד חנם עם הבריות ובכך זוכים לניסים בתורת צדקה

במה תלוי הדבר, הכיצד יזכה אדם לניסים בתורת צדקה ולא ינכו לו מזכויותיו. מבאר הבן איש חי ע"ה כי הדבר תלוי בדבר אחד - האם אוהב לעשות חסד חנם עם הבריות, ואם עושה להם הצדיק טובה אף אם לא יהיה לו עצמו שום טובה והנאה מכך, נוהגים עמו מידה כנגד מידה ממנו ויעשה לו הקדוש ברוך הוא ניסים ונפלאות בתורת צדקה ומתנת חנם כפי שעושה הצדיק הזה טובות לאחרים חנם, ולא ינכה לו ה' מזכויותיו.

רשב"י עשה חסד חנם ותיקן דבר בלי הנאה כלשהו לעצמו

הוא הדבר שחפץ התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה שלא ינכו לו מזכויותיו מאומה, לאחר שנעשה לו נס

מילין וקידין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

לדגל ימי חנוכה, מביאים אנו דברים נפלאים בענין עסק התורה השייך לכל אחד ואחד

גם מי שלא זכה לחכמה יכול להצליח בתורה

אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו כלום עני הייתי יותר מהלל. והגמרא מספרת כי היה נותן בכל יום חצי מהרווח שלו לשומר בית המדרש כדי שיוכל לעסוק בתורה מפי התנאים הקדושים שמעיה ואבטליון. יום סגרירי אחד לא הצליח להרוויח מאומה, ולא הניחו השומר להיכנס. עלה לגג בית המדרש וישב על פי הארובה, ובעודו שקוע בשמיעת דברי התורה, לא שם ליבו לכך שהתחיל לרדת שלג עד שכיסה אותו בגובה שלש אמות. למחרת בבוקר אמר שמעיה לאבטליון אחיו מדוע בית המדרש חשוך, מיד בדקו וראו דמות אדם שוכבת על הארובה. מיד עלו לגג והורידו אותו מעולף, חיממו אותו והניחוהו ליד המדורה כדי שיתחמם מעט מהקור הנורא שכיסה אותו עד עתה.

רבי אלעזר בן חרסום ויוסף הצדיק מחייבים את העשירים והרשעים

והיה אם יבוא אדם ויגיד שהוא עסוק בעושרו ובעסקיו ואין בידו לעסוק בתורה, אומרים לו היה לך ללמוד מרבי אלעזר בן חרסום שהיו לו בירושה שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים, ועם כל זה בכל יום ויום היה נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, ויושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה. כיוצא בזה הוא מי שאומר טרוד הייתי ביצרי ותאוותיו ובשל כך לא עסקתי בתורה, יאמרו לו 'כלום היית נאה יותר מיוסף' שעם כל הניסיון הקשה שהיה בו עם אשת פוטיפר שניסתה בכל הדרכים לפתותו לעבירה, ועמד בגבורה בניסיון. מסכמת הגמרא 'נמצא, הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את הרשעים.

מטעם זה פסק הרמב"ם (תלמוד תורה פ"א ה"ח) כי כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין זקן גדול שתשש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר (יהושע א ח) 'והגית בו יומם ולילה'.

בה (דברים ל יד) 'כי קרוב אליך הדבר מאד', לא ניתנו בך בינה ודעה.

הקשה הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק ע"ה, מה שייכות יש מדעת בעל מלאכה לדעת התורה, וכי מי שיודע לארוג רשתות יודע גם ללמוד. אלא הביאור הוא כך, הרי מחמת איזה סיבה לומד האדם מלאכה, מסתבר שזה כאשר מתיישב בדעתו ומהרהר מהיכן תבוא פרנסתו, זה מה שמביא אותו ללמוד ולהתייגע עד שילמד את רזי המלאכה. ולכאורה מדוע אינו נרתע מדבר שאין לו שמץ של ידיעה, מנין לו שיצליח להבין את מהות המלאכה, אך הדבר ברור כי הדאגה סביב מחייתו ופרנסתו היא זאת שנותנת לו את האומץ לב ללמוד ולהשקיע בלימודי המקצוע.

ממשיך הרה"ק מקוצק, הוא הדבר שאמר אליהו הנביא לאותו דייג, כי אם היה לו אמונה תקועה בלבו שצריך כל אדם מישראל להאמין כי התורה היא האפשרות היחידה שיכול להתקיים ולחיות בעולם, כנאמר (דברים ל כ) 'כי הוא חייך ואורך ימך', ואין לו שום חיות מלבד מה שמקבל מהתורה שלומד, ממילא הייתה דאגתו לחיות ולהתקיים נותנת לו אומץ להשקיע בתורה מבלי להסס שמא לא יצליח, כי ברגע שאדם מבין שזה החיים שלו הוא כבר מצליח להתייגע ולהשיג את מבוקשו. ואת זה רצה אליהו הנביא ללמדו, כפי שהינך מבין בהכנת מצודות מהסיבה שבלעדיהם לא תוכל לחיות, כך גם יש לך לעסוק בתורה, ואפילו שאין בך בינה אתה כבר תמצא לנכון כיצד ובאיזה דרך תוכל לקנות את התורה, ולא תחסוך בשום מאמץ לשם כך.

הלל מחייב את העניים

הדבר מעודד כל אדם כשיודע כי בכוחו ללמוד תורה, אך לא פחות מכך זה גם מחייב, כמו שמוצאים אנו בגמרא (יומא לה): 'תנו רבנן, עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם

והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך (אבות פ"ב, מ"ב). התעוררות רבה יש לנו לקחת מדברי הרה"ק רבי אברהם אזולאי ע"ה, שכתבם עלי ספרו אהבה בתענוגים (אבות), כי המשנה מדברת באדם שמטבעו אינו חכם להבין בתורה, שהרי בשעת יצירת הולד גוזרים בשמים אם יהיה חכם או לא, אבל גם אם אינו חכם מעצם בריאתו אל לו להתייאש מלימוד התורה, כי בעניני קדושה ועבודת הבורא אין לך דבר העומד בפני הרצון, ואם ישקיע הרבה כח ואומץ יכול להשיג ולהתעלות בחכמת התורה. ועל כך אומרת המשנה 'התקן עצמך', בכל מצב ובכל רמת הבנה, ללמוד תורה אפילו כהינך מרגיש כי התורה 'אינה ירושה לך', שלא ניתנה לך החכמה מטבע בריאתך כירושה שאין צריך לחזר אחריה.

ועל זו הדרך ביאר את דברי המשנה (להלן פ"ד מ"א) 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', שלא יחשוב האדם שהחכמה תלויה בטבע האדם כפי מה שנגזר עליו בשעת יצירתו אם יהיה חכם או טיפש, כי בחכמת התורה אין הדבר תלוי בטבע לידתו, אלא הלומד מכל אדם ואינו בוש לבקש אחרי התורה הוא הקרוי חכם, ועל ידי שיתאמץ ויבקש אחרי חכמת התורה יזכה להחכים בתורה יותר ממה שנגזר עליו.

אם ידע שבלעדי התורה אין לו חיים יעשה כל טעדי שבעולם להשיגה

ככל שיהיה בו רצון חזק ללמוד ולהבין את התורה כך אכן יזכה ויצליח. ולאור המסופר בתנא דבי אליהו (זוטא יד) נראה אור יקרות, וכך הם דבריו: פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום ומצאני אדם אחד והיה מלציץ ומלעיג דברים ובא כנגדי, ואמרתי לו, בני, מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום המשפט, אמר לי, רבי, יש לי דברים שאני משיב לאבי שבשמים ליום המשפט - אומר אני לו, בינה ודעה לא נתנו לי מן השמים. אמרתי לו, בני, מה מלאכתך, אמר לי, צייד אני, אמרתי לו, בני, מי אמר לך שתביא פשתן ותאגדינו מצודות ותשליכנו לים ותעלה דגים מן הים, אמר לי, רבי, בזה בינה ודעה נתנו בי מן השמים. אמרתי לו, בני, ומה להשליך מצודות ולהעלות דגים מן הים ניתנו בך בינה ודעה, דברי תורה שכתוב

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישרים

